111

1969, 17. květen, Praha. ení Slovo do vlastních řad z 13.5.1969, u v deníku Rudé právo.[1]

My, podepsaní, se obracíme ke všem svým kolegům novinářům a pracovníkům čs. tisku, rozhlasu, televize a zpravodajského filmu.

Sdělovací prostředky jsou již dlouhou dobu středem pozornosti. Jejich pozitivní význam je všeobecně uznáván, ale jsou také, a někdy velmi ostře, kritizovány odpovědnými místy i veřejností. Považujeme to za přirozený jev, neboť naše spoluodpovědnost za utváření veřejného mínění, názorů a představ lidí o současném dění doma i za hranicemi, za jejich postoje k základním otázkám a za jejich činorodý nebo naopak pasivní přístup je bezesporu značná.

Dosud jsme bohužel nebyli ani v jediném případě svědky toho, že by se mluvčí novinářských svazů – tím méně pak ti novináři a redaktoři televize a rozhlasu, kterých se kritika přímo týká – ke své odpovědnosti přihlásili.

Z kritiky, s níž oprávněně přicházel ústřední výbor komunistické strany a jeho předsednictvo, však, žel, vedení novinářů, ani vydavatelé, ani komunisté v redakcích nevyvodili patřičné pozitivní závěry. Naopak, kritika těchto orgánů byla ve skutečnosti vždy odmítnu-

ta, usnesení nejvyšších stranických orgánů zkreslováno i polemicky popíráno. Nesčetněk jsme mohli slyšet formální přiznání vedoucí úlohy komunistické strany v naší společno Ve skutečnosti však byl tento princip systematicky napadán a porušován.

Chtě nechtě musíme konstatovat, že to byl jeden z hlavních důvodů hrubé deform polednové politiky, deformace, za kterou nesou mnozí, zejména vedoucí pracovníci sdělo cích prostředků odpovědnost, kterou z nich nikdo nemůže sejmout.

Po lednu 1968 se novinářská fronta jako celek postavila za iniciativu ústředního výbo strany. Toužili jsme po takových změnách, které by přinesly obrodu v práci strany a veřejných politických institucích Národní fronty, hlubokou demokratizaci našeho živo a upevnění přirozené autority strany a myšlenky socialismu. Každý počítal s novými t kostmi, zejména při odstraňování zábran, jež stály v cestě progresivnímu rozvoji. Bez bo bez polemik, bez vyburcování veřejného mínění bylo sotva možné zahýbat stojatou vodo

Nikdy jsme však nepovažovali tento nezbytný boj za příležitost k organizovaným útoků proti lidem, jejichž odpovědnost se věcně nezkoumala, kteří se měli provinit již tím, disciplinovaně a obětavě pracovali pro socialismus. Nikdy jsme v potřebné aktivitě sdělov cích prostředků neviděli nástroj k způsobování nových křivd, stejně jako jsme nemoh schvalovat, poskytovaly-li se stránky novin a relace v rozhlase nebo v televizi kampaní které na jedné straně měly vyprodukovat nové hrdiny moci, muže progresu a Ledna, a n druhé straně současně oběti, na které měla být svalena vina za přehmaty a chyby minulost

A už v žádném případě jsme nemohli souhlasit s tím, když se „boj za lednovou politik změnil v diskreditaci a kompromitaci celé strany, když se její minulost a její internacionáli tradice měly obětovat, aby nabyla „právo" zastupovat lid „v pluralistickém systému V žádném případě jsme nemohli souhlasit, když se za vlajkonoše polednové politiky stran vydávali dokonce lidé, kteří neskrývali, že se za komunistickou stranu a politiku socialistic kého státu stydí, kteří pod záminkou kritiky „předlednových poměrů" útočili na základ politiky strany.

Buďme ovšem spravedliví: sdělovací prostředky si koneckonců dovolovaly jen to, co s dovolit směly. Boj za obrodu a demokratizaci nebyl veden v souladu s usneseními ústředníh výboru strany. Za to nenesou odpovědnost novináři.

Mnozí z nich však dělali vše pro to, aby situaci zkomplikovali. To, co se obvykle nazýval „pomocí Dubčekovi", nebylo ve skutečnosti nic jiného než soustavný nátlak na vedouc představitele a orgány strany, nátlak, který směřoval k jedinému cíli: spoutat jejich ruce přimět je k pasivnímu přihlížení „spontánnímu vývoji", tj. kampaním, které pravicov skupiny, jež ovládly prostředky hromadné komunikace, vyvolávaly. Šlo přitom o změn mocenské struktury, o to vyřadit ještě před sjezdem strany a před volbami do zastupitel ských orgánů ty, kdo pevně stáli za politikou strany, za jejími internacionálními závazky za spojenectvím se zeměmi socialistického společenství.

Ústřední výbor strany na květnovém zasedání v loňském roce odhalil tyto cíle, poukáza na hrozbu protisocialistických sil a označil je za hlavní nebezpečí pro socialismus v ČSSR Již tehdy byly tisk a ostatní sdělovací prostředky kritizovány za neodpovědný postoj k po lednové politice, a zejména za to, že se postavily zády k akčnímu programu strany.

Závěry květnového zasedání ÚV však byly jednak ignorovány, jednak – zvláště po vydán kontrarevolučně zaměřeného manifestu „2000 slov"[2] – postaveny na hlavu. Pro sdělovac prostředky, aspoň pro jejich většinu, neexistovalo žádné nebezpečí zprava, existovalo pr ně pouze nebezpečí ze strany těch komunistů a socialisticky smýšlejících občanů, kteří s znepokojením sledovali rostoucí aktivizaci antisocialistických sil. Ti byli veřejně označován za „konzervativce" a napadáni jako lidé, kteří chtějí poškodit naši společnost.

Nejhorší ze všeho však bylo, že se kritická pozornost sdělovacích prostředků stále více

obracela proti našim spojencům, zejména proti Sovětskému svazu. Stupňované výpady proti našim spojencům musely nutně vyvolat nemalé obavy o perspektivu socialismu v naší zemi, zvýšit napětí. Na jedné straně i hromadné sdělovací prostředky, byť často formálně, zdůrazňovaly, že přátelství se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi je základem naší zahraniční politiky, na druhé straně však začaly tímto přátelstvím systematicky otřásat.

Vyvolávání protisovětských vášní nebylo, jak se dnes nejednou zdůrazňuje, záležitostí dnů po 20. srpnu, ale akcí organizovanou dávno před 20. srpnem. Účast některých sdělovacích prostředků na ní nelze ničím zaretušovat. Protisovětské hysterie, jichž jsme byli svědky později, měly zdroj ve snaze zneužít prohloubení demokracie a svobody, s nímž je polednová politika spjata, k protisocialistickým záměrům. Je to pochopitelné: socialismus je u nás bytostně spjat s přátelstvím se sovětským lidem, se soudružskými vztahy naší komunistické strany s Komunistickou stranou Sovětského svazu. Rozrušit toto spojenectví a tyto svazky patří v současné době k hlavním cílům antisocialistických živlů.

Hluboce se nás dotklo, že se na stránkách našeho tisku, v relacích rozhlasu a televize dostali ke slovu ti, kteří znevažovali přátelství se Sovětským svazem. To nelze omluvit ničím, ani údajnou snahou „dát každému slovo", dát zadost právu na svobodné vyslovení názoru. Vždyť byli současně napadáni všichni, kdo své přátelství k Sovětskému svazu neskrývali. Tito lidé byli nejen zbaveni svého práva na svobodu slova, ale nadto veřejně pomlouváni a špiněni, označováni dokonce za „zrádce" a po srpnových dnech za „kolaboranty". Novináři, kteří proti tomu ve vlastních listech chtěli vystoupit, byli šikanováni a bylo jim znemožněno psát. Z pole pozornosti přitom zcela unikla úloha těch, kteří utekli na Západ, ať již ze strachu, který sami napomáhali vytvářet, anebo z pocitu viny, kterou, jak tušili, nebudou moci dlouho skrývat před našimi národy.

Mohlo se zdát, že s odstupem času bude snadnější vyvodit poučení ze zkušeností dosrpnového vývoje. Možnost k tomu znovu poskytlo zasedání ústředního výboru strany v listopadu minulého roku, zejména listopadová rezoluce, v níž se střízlivě analyzoval vývoj po Lednu a kriticky vymezovala i odpovědnost sdělovacích prostředků.

Novináři se s touto rezolucí ještě nestačili seznámit, když vedení jejich pražské organizace uspořádalo v Lucerně otevřenou provokativní protiakci. Měla zmobilizovat pracovníky sdělovacích prostředků k odporu proti normalizaci a konsolidaci poměrů, měla položit ultimátum vedení strany: buď bude nadále povolné, nebo se novináři postarají, aby popudili veřejnost proti všem představitelům strany a státu.

V tomto postoji, který tehdejší vedení strany nedokázalo rozhodně odmítnout a paralyzovat, byla jedna z hlavních příčin pozdějších napětí a krizových situací, jež se prohlubovaly a zhoršovaly zejména dvojakým vystupováním některých nejodpovědnějších činitelů strany. Byli jsme pak svědky vážného pokusu zneužít národního cítění v českých zemích, když se jednalo o obsazení funkce předsedy Federálního shromáždění, pokusu vyprovokovat celonárodní krizi v souvislosti se smrtí Jana Palacha, který se stal tragickou obětí organizátorů hysterií, pokusu využít výročí 15. března, počátku nacistické okupace, k útokům na politiku normalizace a obnovy přátelských vztahů s našimi spojenci. Byli jsme dále svědky toho, jak někteří publicisté provokativně srovnávali nacistickou okupaci s přítomností spojeneckých vojsk. A museli jsme být nakonec i svědky hrubé protisovětské provokace, kterou zorganizovaly kontrarevoluční síly, jež využily vítězství našich hokejistů nad mužstvem SSSR. Byla to akce, jež neměla nic společného s živelnou radostí nad sportovním úspěchem, za jakou ji část našeho tisku vydávala. Tato provokace byla jen výsledkem předchozího úsilí o soustavnou dezorientaci naší veřejnosti. Rozsah těchto událostí jen prokázal, že byl nejvyšší čas učinit taková opatření, která by definitivně vedla k odstranění příčin a zdrojů napětí.

Možnosti k takovému vývoji otevřelo dubnové zasedání ÚV KSČ. Změny ve vedení strany a rozhodnost, s jakou nové předsednictvo ústředního výboru přistoupilo k řešení současné složité situace, získaly podporu všech skutečných komunistů a socialisticky smýšlejících občanů. Každý poctivý a odpovědný člověk už krajně touží po tom, aby bylo možné pracovat v klidném ovzduší a aby se konečně začala realizovat ta usnesení, o nichž se toho tolik namluvilo. Všeobecně kladný ohlas dubnového zasedání[3] je proto zcela přirozený.

Tím více se však pozastavujeme nad tím, s jakou formálností se k závěrům dubnového pléna přihlásili oficiální mluvčí naší novinářské organizace. Právě od nich totiž má veřejnost právo očekávat víc, než je slovní souhlas, který se po tom všem, co se u nás ve sdělovacích prostředcích v posledním roce odehrálo, musí jevit jako vyložené pokrytectví.

Jsme povinni distancovat se od tohoto pokrytectví a žádáme představitele novinářské organizace, aby – pokud jsou schopni k tomu nalézt sílu – zaujali otevřený a sebekritický postoj k závěrům dubnového zasedání ÚV KSČ. Je dost politiky dvojí tváře. Je nanejvýš nutné říkat lidem pravdu a vyvozovat ze skutečnosti závěry, které z ní plynou.

Hledáme-li důvody nynější společenské krize, kterou naše země prožívá, patří k nim nesporně skutečnost, že po celá léta šířili a hájili myšlenky socialismu i lidé, kteří nebyli nikdy o jejich správnosti vnitřně přesvědčeni. Po lednu 1968 proto nebylo těmto lidem zatěžko zříci se toho, co jim nikdy nebylo vlastní, a radikálně vystupovat pro obrodu socialismu, kterou ve skutečnosti chápali jako podlomení pozic strany. Jejich kritika politiky strany nesměřovala k odstranění chyb a k pozitivnímu zhodnocení minulosti, ale měla je v očích protisocialistických živlů „rehabilitovat", měla prokázat, že se definitivně zříkají své dogmatické minulosti a té „nerozvážnosti", jíž kdysi podlehli, když podporovali politiku strany.

Jestliže nyní chtějí zamlčet tuto skutečnost, jestliže se znovu hlásí k tomu, čeho se zřekli, pak nemůžeme počítat s upřímností jejich slov. Nikomu zajisté nelze předem upírat právo aktivně napomáhat k uskutečňování politiky strany, avšak od těch, kdo se zjevně zkompromitovali, musíme – chceme-li uhájit dobré jméno socialistického novináře – žádat aspoň tolik, aby vyvodili ze své minulé činnosti i praktické závěry. Musíme to žádat zejména od lidí, kteří si přisvojili roli mluvčích novinářské veřejnosti a po celé měsíce usměrňovali tuto veřejnost, často způsobem, který lze jen těžko považovat za demokratický.

V těchto dnech dochází v některých sdělovacích prostředcích k opatřením, která nepochybně nebudou všude uvítána a leckým mohou být označována i za příkrá.[4] Neskrýváme, že administrativní zákroky nepovažujeme za principiální řešení. Ostatně samo předsednictvo strany to připomíná. Tato opatření jsou však důsledkem dlouhodobé netečnosti a soustavné rezistence představitelů sdělovacích prostředků vůči kritice, důsledkem jejich nevole vyrovnat se s oprávněnými výtkami a nechuti učinit vlastní kroky k odstranění nedostatků. Proto dnes sklízejí ovoce své činnosti především ti, kdo si je vypěstovali. Je však také nemálo těch pracovníků sdělovacích prostředků, kteří v historické zkoušce politických postojů a charakteru se ctí obstáli.

Nepovažujeme proto za vhodné, aby důsledky těchto administrativních opatření padly na hlavu všech pracovníků sdělovacích prostředků. Nic by však nebylo tak falešné, jako projevovat solidaritu tam, kde proti sobě stojí zcela protichůdná a neslučitelná politická stanoviska.

Podvakráte od dubnového zasedání ÚV KSČ se sešlo vedení SČN. Jeho jednání nás znovu upevnilo v přesvědčení, že slovní souhlas vedení SČN se závěry dubnového pléna je nutno brát jen se značnými výhradami, neboť postrádalo to základní: otevřené sebekritické slovo, závěry, které by mělo vedení SČN vyvodit pro sebe i pro celou novinářskou organizaci.

Jsme přesvědčeni, že se s tímto naším prohlášením ztotožní všichni čestní novináři, jimž

osud této země není lhostejný – komunisté i nestraníci. Chceme vynaložit všechny síly pro aktivní podporu politiky KSČ založenou na polednových principech, jak byla formulována listopadovou rezolucí a jak ji zajišťují opatření přijatá na dubnovém zasedání ÚV KSČ. Ve snaze napomoci skutečnému prospěchu našeho lidu a vskutku životním zájmům našich národů se bezvýhradně hlásíme k myšlence proletářského internacionalismu. Budeme proto také usilovat o napravení nedávných deformací v přátelských vztazích našeho lidu s lidem SSSR a ostatních socialistických zemí, o trvalou soudružskou spolupráci mezi naší komunistickou stranou, KSSS a všemi bratrskými stranami socialistického společenství.

Vyzýváme všechny novináře – komunisty i nestraníky – kteří se ztotožňují s těmito našimi stanovisky, aby se připojili k našemu prohlášení. Své podpisy zasílejte redakci Rudého práva.

[...][a]

V Praze dne 13. května 1969

Rudé právo, 17. května 1969, s. 1 a 2.

---

a 130 podpisů.

1 Tímto prohlášením se podepsaní žurnalisté přihlásili k normalizačnímu kurzu KSČ. 20., 21. 23. a 30.5.1969 zveřejnilo *Rudé právo* jména dalších novinářů, kteří se k prohlášení rovněž připojili. Celkově se k Slovu do vlastních řad přihlásilo 350 žurnalistů.

2 Viz dok. č. 51.

3 Zasedání ÚV KSČ 17. dubna 1969 znamenalo zásadní bod obratu. Alexandra Dubčeka vystřídal v čele KSČ Gustáv Husák; s Dubčekem padl poslední symbol Pražského jara. VONDROVÁ, J. – NAVRÁTIL, J. (vyd.): *Komunistická strana...*, 9. díl, 4. svazek, dok. č. 318, s. 322–352.

4 15. května 1969 byly definitivně zastaveny *Listy* a *Reportér*. Jejich redaktorům nebylo umožněno, aby se se svými čtenáři rozloučili. Blíže viz JUNGMANN, M.: *Literárky...*, s. 334–339. Ke stejnému dni byly na tři měsíce pozastaveny časopisy *MY 69*, *Plamen* a *Svět v obrazech*. L. Velenský byl odvolán z funkce šéfredaktora deníku *Práce*. VONDROVÁ, J. – NAVRÁTIL, J. (vyd.): *Komunistická strana...*, 9. díl, 4. svazek, dok. č. 325, s. 366–369.